

Philosophical and ethical and social and pedagogical views of central asian thinkers on upbringing of children in the family

Mukaddas KARIMOVA¹, Ranokhon TOYCHIEVA²

Institute for Retraining and Advanced Training of Physical Culture and Sports Specialists
Tashkent State Pedagogical University named after Nizami

ARTICLE INFO

Article history:

Received August 2022
Received in revised form
10 September 2022
Accepted 25 October 2022
Available online
15 November 2022

Keywords:

personal society,
child,
social and economic
development, family,
society,
personality development.

ABSTRACT

From the history of social and economic development of human society, it is known that maturity of a child's personality is formed in the family. The family is a small prelude to the life of society, and upbringing of a healthy, comprehensively developed generation is the main task of each of us.

2181-1415/© 2022 in Science LLC.

DOI: <https://doi.org/10.47689/2181-1415-vol3-iss5-pp139-145>

This is an open-access article under the Attribution 4.0 International (CC BY 4.0) license (<https://creativecommons.org/licenses/by/4.0/deed.ru>)

Bolalarni oilada tarbiyalash haqida o'rta osiyo mutafakkirlarining falsafiy-etik, ijtimoiy-pedagogik qarashlari

ANNOTATSIYA

Kalit so'zlar:

kishilik jamyati,
bola,
ijtimoiy-iqtisodiy taraqqiyot,
oila, jamiyat,
shaxs kamoloti.

Kishilik jamyatinining ijtimoiy-iqtisodiy taraqqiyoti tarixidan ma'lumki, bola shaxsining kamoloti oilada shakllanadi. Oila – jamiyat hayotining kichik bir debochasi bo'lib, har tomonlama sog'lom, barkamol avlodni voyaga yetkazish har birimizning oldimizda turgan asosiy vazifasi hisoblanadi.

¹ Associate Professor of Institute for Retraining and Advanced Training of Physical Culture and Sports Specialists.

² 1st year master degree student of Tashkent State Pedagogical University named after Nizami.

Философско-этические и социально-педагогические взгляды мыслителей средней азии на воспитание детей в семье

АННОТАЦИЯ

Ключевые слова:

человеческое общество, ребенок, социально-экономическое развитие, семья, общество, развитие личности.

Из истории социально-экономического развития человеческого общества известно, что зрелость личности ребенка формируется в семье. Семья – это маленькая прелюдия к жизни общества, а воспитание здорового, всесторонне развитого поколения – главная задача каждого из нас.

Oila – Vatan ichra bir moʻjaz Vatan. Muhtaram Prezidentimiz Shavkat Mirziyoyev taʼkidlaganlaridek, “Avlodlar davomiyligini taʼminlaydigan maʼnaviyat qoʻrgʻoni bu – oiladir”. Bugungi kunda barchamizning nainki asosiy vazifamiz, balki insoniy burchimiz barkamol avlodni tarbiyalashdir. Shu bois ham mamlakatimizda barcha xayrli ishlar avvalo oilalarni mustahkamlash va yosh avlodning yorugʻ kelajagini taʼminlash maqsadida amalga oshirilmoqda. Zero, oila sogʻlom ekan, jamiyat mustahkam, jamiyat mustahkam ekan, mamlakat barqarordir. Ona yurtiga muhabbatni shakllantirish, maʼrifatli va maʼnaviyatli shaxs sifatida voyaga yetishishlarini taʼminlash, bolalarning maʼnaviy barkamol va jismonan sogʻlom boʻlishlari uchun iqtisodiy va ijtimoiy muhitni yaratish har birimizning muqaddas burchimizdir.

Shunisi quvonarliki, hozirda oilalarda ota-onalarning farzand tarbiyasiga boʻlgan eʼtibori kundan-kunga kuchaymoqda. Bunga sabab muhtaram Yurtboshimiz tomonidan xalq manfaatlarini uchun barcha sohalariga boʻlgan eʼtibor, olib borilayotgan islohotlar, yaratilayotgan shart-sharoitlar, berilayotgan imkoniyatlardir. Bunday imkoniyatlardan toʻlaqonli foydalanib kelayotgan ota-onalar farzandlari tarbiyasiga oʻta maʼsuliyat bilan qaramoqdalar. Chunki farzand Oллоh tomonidan ato etilgan ulugʻ neʼmat boʻlishi bilan birga, u ota-onaga topshirilgan maʼsuliyat hamda omonatdir. Bolalar – kelajagimiz ekan, ularni ham jismonan, ham ruhan, ham maʼnan sogʻlom boʻlib kamolga yetkazish barchamizning asosiy vazifamiz boʻlib qolishi kerak.

Har bir ota-ona farzand tarbiyasida oʻzlarining burch va maʼsuliyatlarini chuqur anglashlari lozim. Shunday ekan, oilada ruhiy xotirjamlik, samimiy munosabat, ota-ona obroʻsining yuqori boʻlishi, bolalarga talab qoʻyishda oila kattalari oʻrtasidagi birlikning saqlanishi, bola shaxsini mehnatga tarbiyalashga alohida eʼtibor berish, bolani sevish va izzatini joyiga qoʻyish, oilada qatʼiy rejim va kun tartibini oʻrnatish, bolaning yosh va shaxsiy xususiyatlarini hisobga olish, boladagi oʻzgarishlarni kuzatib borish, undagi mustaqillikka intilish va tashabbuskorlik sifatlarini qoʻllab-quvvatlash ota-onalarning pedagogik bilimlarga ega ekanligini koʻrsatadi.

Markaziy Osiyo tarixida oʻz nomlarini qoldirgan mutafakkirlarning ilmiy, falsafiy va axloqiy qarashlarida inson eng buyuk zot sifatida talqin qilinadi. Uning baxtli farovon hayoti, kamolotga erishishi, oila va oilaviy munosabatlari, oilaviy tarbiya, oilaviy totuvlik gʻoyalari mutafakkirlarning asarlaridan keng oʻrin olgan.

Oilada bola tarbiyasi, ota-onaning bola tarbiyasi uchun masʼuliyati va burchi, farzandning ota-onaga hurmati, ota-ona qadrini yuqori tutishi kabi masalalarga alohida eʼtibor berilgan. Masalan, “Avesto”da naslning pokligi, tozaligiga alohida eʼtibor berilgan,

qarindosh-urug', aka-ukalarning quda bo'lishi qoralangan. Bu ma'noda "Avesto"ning mafkuraviy manba sifatida qimmatini maxsus pedagogika fani uchun pam ilmiy asos bo'la oladi.

Xalq og'zaki ijodiga oid deyarli barcha asarlarda ham kattalarni hurmat qilish, ota-onani e'zozlash, odob bilan ularning xizmatini bajarish farzandning vazifasi ekanligi uqtiriladi. Masalan, rivoyatlarning birida shunday hikoya qilinadi: "Bir kishi kechasi uyqudan uyg'onib "suv ber" deb so'radi. O'g'li suv keltirguncha, otasi yana uxlab qolgan edi. O'g'li "otam, balki yana suv so'rar -deb, uxlamasdan otasining uyg'onishini kutib, tong otguncha o'tirdi".

Sharq allomalari shaxs, oila, oilada farzand tarbiyasi masalalariga alohida e'tibor qaratishgan. XIII asrda yashab ijod etgan Shayx Sa'diy Sheroziy o'zining "Guliston" va "Bo'ston" asarlarida bola tarbiyasi, ota-ona va farzand munosabatlari masalalariga alohida ahamiyat qaratgan. "Bola mevadir, umrning lazzati" – deydi faylasuf-shoir. Har bir ota-ona o'z farzandiga kichik yoshdan boshlab, ta'lim-tarbiya berishi va ilm-hunar o'rgatishi zarur. "Kimda-kim yoshlikdan tarbiya olmasa, katta bo'lgach, baxtli bo'la olmaydi. Ho'l novdani istagancha boqish mumkin, quruq novdani esa faqat olov bilan to'g'rilash mumkin" – deb ta'kidlaydi u. Bu bilan Sa'diy bolalar kichik yoshidagina tarbiya ta'siriga beriluvchan bo'lishlarini, shuning uchun ularni kichiklikdan boshlab tarbiyalash kerakligini, katta bo'lgach tarbiyalash g'oyat qiyin bo'lishini qayd etadi. Alisher Navoiyning asarlari bu mavzuga oid fikrlarga boydir. Navoiyning oilaviy baxt, sevgi va er-xotin munosabati, ota-ona, farzand tarbiyasiga oid fikrlari juda katta pedagogik ahamiyatga ega. Har bir oila farzand ko'rmog'i va uni tarbiyalab voyaga yetkazmog'i kerak. Farzand ota-onaning o'rinbosari. Farzand ko'rmoq, uni tarbiyalab o'stirmoq har bir ota va onaning burchidir. Shuningdek, inson uchun kelajak avlodni yaragishdan, uni tarbiyalab komil inson qilib yetishtirishdan xayrli va lazzatli narsa yo'qdir. Uningcha, farzand "mehri anvor" (yorug' quyosh)dir.

Shuning uchun farzand ko'rgan har bir kishi uni sevishi kerak. Navoiy bola rivojlanishida unga beriladigan to'g'ri tarbiyaning ahamiyatiga alohida e'tibor qaratadi. Tarbiya bilan bolaning kelajakda foydali va mukammal kishi bo'lib yetishishiga ishonadi. Sharqning buyuk allomalari bo'lmish muhaddislar va fiqh (islom huquqshunosligi) ilmining chuqur bilimdonlari Imom al-Buxoriy, Abu Iso Muxammad at-Termiziy, Burxoniddin Marg'iloniy, o'rta asr Sharq ilmining turli sohalarida olamshumul asarlar yaratgan entsiklopedist-olimlar, Abu Nasr Forobiy, Abu Raypon Beruniy, Abu Ali ibn Sino, ma'rifatparvar shoirlar va adiblar Maxmud Qoshg'ariy, Yusuf Xos Xojib, Alisher Navoiy, Zaxiriddin Mupammad Bobur, Ahmad Donish, Maxmudxo'ja Behbudiy, Abdurauf Fitrat, Abdulla Avloniy kabi ko'plab mutafakkirlarimiz bu borada o'zlarining tegishli fikr-mulohazalarini kelajak avlodga meros qilib qoldirishgan. Ularning bu mavzuga oid ilmiy merosi bugungi kunda ham katta tarbiyaviy va mafkuraviy ahamiyatga ega.

Ularning asarlarida oilada farzand tarbiyasi, ota-ona va farzand o'rtasidagi hurmat-e'tibor oilada bolalarning munosabatlariga oid qarashlari ta'sirchan obrazlarda ifodadangan hamda ular milliy an'analarimizga, xalq ruhiyatiga chuqur singib ketgan. Sharq mutafakkirlari ta'limotlarini g'oyaviy jihatdan birlashtirgan yagona asos shuki, ota-ona hamda yaqin kishilarning yetakchi roli va tarbiyaviy ta'limotlariga alohida e'tibor berganlar.

Insonlarning o'zaro munosabatlarida namoyon bo'ladigan yuksak fazilatlar (halollik, poklik, mardlik, mehribonlik, sadoqat, bag'rikenglik va h.k.) eng avvalo, oilada shakllanadi, rivojlanadi va avloddan-avlodga uzatiladi. Umuman, oilada farzand

tarbiyasining jamiyat taraqqiyotiga ijobiy ta'siri masalasiga oid qimmatli fikrlar hamda bu boradagi amaliy ko'rsatmalar Sharq mutafakkirlarining falsafiy-etik, ijtimoiy-pedagogik qarashlarida o'zining munosib aksini topgan.

Abu Nasr Forobiy va Abu Rayhon Beruniylarning inson, uning jamiyat va oiladagi o'rni hamda vazifalari, oilaviy munosabatlar yuzasidan qarashlari o'z davri ijtimoiy fikri darajasidan ancha ilgari ketdi. Forobiyning inson kamoloti, baxti, ta'lim va tarbiyasi, axloqi va dinga munosabati haqidagi qarashlari umumfalsafiy g'oyalarga, ko'proq mantiqqa asoslangan bo'lsa, Beruniyning "Mineralogiya" asarida inson shaxsi, uning kamoloti, aql-idroki jamiyat va uning kichik bir hujayrasi bo'lgan oilaga bog'liqligi g'oyasiga asoslanadi.

Forobiy aqlli inson haqida bunday yozadi: "Aqlli deb shunday kishilarga aytiladiki, ular fazilatli, o'tkir mulohazali, foydali ishlarga berilgan, zarur narsalarni kashf va ixtiro qilishda zo'r iste'dodga ega, yomon ishlardan o'zini chetga olib yuradilar. Bunday kishilarni oqil deydir. Yomon ishlarni o'ylab topish uchun zehn-idrokka ega bo'lganlarni aqlli deb bo'lmaydi, ularni ayyor, aldoqchi degan nomlar bilan atamoq lozim".

Beruniy esa o'zining "Mineralogiya" asarida bo'lajak ota-onaning farzand oldidagi mas'uliyati haqida gapirar ekan, xususan, onaning homiladorlik paytidan homilasiga etiborni kuchaytirish, unga yumshoq munosabatda bo'lish va shu paytdan e'tiboran uni tarbiyalab borishni uqtirib o'tadi. Bolani tarbiyalashda ota-ona bir xil talab va maqsad qo'ymog'i lozimligini ta'kidlashadi. Beruniy bola tabiat in'om etadigan chiroyga ega bo'lishi va sog'lom, baquvvat tug'ilishi uchun ona qornidayoq zamin yaratilishi kerak deb hisoblaydi.

Buyuk olim bola qiyofasi, ya'ni uning tashqi tuzilishi go'zal bo'lishi uchun onani e'zozlab, ranjitmay parvarish qilish zarurligi, bolaning ichki ma'naviy go'zalligiga esa u tug'ilgandan so'ng tarbiya orqali erishilishi hamda unda xulq-odobni tarbiyalash uchun zarur muhit va tegishli sharoit yaratish lozimligini aytdi.

Beruniy: "Bola xulqini mo'tadillikda saqlashga alohida e'tibor berish kerak, bunga esa bolani qattiq g'azablanish, qo'rqish, xafalik va uyqusizlikdan saqlash orqali erishiladi", – degan fikrni bildiradi. Bolalarning yoqtirgan narsasini topib berishga va sevgan narsalarini bisyor etishga doimo tayyor bo'lib turish, ya'ni bolalarning aqliy va jismoniy rivojlanishi yo'lidagi ehtiyojlarini qondirish kerak.

Bu ishning ikki tomonlama foydasini, bir tomondan, bolaning ruhiyagiga foyda qilishi va bora-bora unga xushxulqlik odat bo'lib qolishini ko'rsatadi. Beruniy qarindosh-urug'larning o'zaro munosabatlari to'g'risida shunday deb yozadi: "Inson jamiyatda o'z qarindosh-urug'lari bilan birgalikda yashashga majburdir, bundan maqsad bir-birini qo'llab-quvvatlash uchun zarur ishlarni bajarishdir". O'z fikrini davom ettirib: "Odamlarning birgalikdagi turmushi insonni haqiqiy qudratga, uning ehtiyojlarini qondirishga olib kelmaydi, buning uchun yana mehnat qilish ham zarurdir. Shuning uchun insonning eng asosiy vazifasi va o'rni mehnat bilan belgilanadi, inson o'z xohishiga mehnat tufayli erishadi" – deb yozgan edi u. Sharqning buyuk mutafakkiri jahon tibbiyotining ustuni Abu Ali ibn Sino oilaviy munosabatlar, bola tarbiyasi borasida ham o'ziga xos ibratli fikrlarni bildirgan. Ibn Sinoning psixologik va pedagogik qarashlari ijtimoiy asosda qurilgan bo'lib, u bola tarbiyasida umuminsoniy tamoyillari qo'llanishini yoqlab chiqadi.

"Qonun-fit-tibb" asarida Ibn Sino yosh bolalarni tug'ilganidan boshlab tarbiyalash masalasiga alohida e'tibor beradi. Bola tug'ilganidan to oyoqqa turguncha, ma'lum tartibda olib boriladigan parvarish va tarbiyaga muhtoj bo'ladi: uni o'z vaqtida

ovqaglantirish, chumilgirish, yo'rgaklash kerak. Bu ishlarni ham ma'lum qoidalar asosida amalga oshirish darkor. Bola tabiatini mustahkamlashdagi muhim vositalar – asta-sekin tebratish, musiqa eshittirish, ashula (alla) aytishdan iborat bo'lib, bunda bola uxlaydi, u esa go'dakning sog'lom rivojlanishida eng muhim omildir.

Tebranish uning tanasiga, musiqa uning ruhiyagiga orom baxsh etadi. Ibn Sino yosh bola tarbiyasini turli sharoitda ma'lum izchillik va tartib bilan olib borish haqida onalarga maslahatlar beradi. Ota-onalar bolani qattiq tana jazosidan ko'ra shaxsiy ibrat orqali tarbiyalashi samaraliroq ekanligini uqtiradi. Shuningdek, bu asarda otalarning burch va vazifalari belgilab beriladi. Bola balog'atga yetguncha, ota o'z vazifasini bajarib borishi kerak. Avvalam bor, otaning majburiy vazifalaridan biri bu o'z farzandiga yaxshi nom berishdir. Bolani emizish davri tugab, mustaqil ovqatlanish davri boshlanishi bilan, ota uning axloqiy tarbiyasiga kirishuvi zarur. Maqsadga erishishi uchun tarbiyada o'rni bilan bolani maqtash, jazolash ham kerak – deb ko'rsatib o'tadi.

Shuningdek, Ibn Sinoning "Donishnoma", "Risoi ishq", "Uy xo'jaligi" kabi asarlarida ham ota-ona va farzandlar munosabatlari, bola tarbiyasi va tabobat masalalariga oid qimmatli mulohazalar keltirib o'tilgan. Ibn Sino oilada farzand tarbiyasi bilan bog'liq turli jihatlarga to'xtalar ekan, eng avvalo oila a'zolari oldiga qator talablarni qo'yadi. "Ota-ona, – deb yozadi u, ham nazariy, ham amaliy jihatdan oilada tarbiya masalalari mukammal o'zlashtirmog'i lozim. Agar ular tajribasiz bo'lsa, o'z oila a'zolarini yaxshi tarbiyalay olmaydi, oxir-oqibat u ijobiy natijalarga erisha olmaydi. Yomon tarbiya ko'rgan bola nafaqat o'ziga va ushbu oilaga, balki qo'shnilarga, mahalla-kuyga ham yomon zarar keltirishi mumkin".

Shu sababli ham u oiladagi bola tarbiyasi ota-onaning jamiyatda tutgan mavqeidan qat'i nazar, ularning birlamchi vazifasidir, deb hisoblaydi. Ota-ona davlat boshlig'imi, yoki oddiy fuqaromi, baribir u bola tarbiyasi borasida mas'uldir. Ibn Sinoning ushbu fikrlari o'sha davrda qanchalik ilg'or va dolzarb bo'lsa, bugungi kunimizda ham u o'z qimmatini yo'qotgani yo'q. Ibn Sino o'zining "Tadbir ul manzil" ("Turar joyning tuzilishi") asarining ("Otaning bola tarbiyasiga munosabati") bo'limida mutafakkir ota-onaning vazifalariga batafsil to'xtalib o'tgan. Uning fikricha, bola sal kattaroq bo'lgach, ota-onaning muhim vazifalaridan biri unga yaxshi tarbiyachi topishdan iborat bo'ladi. Tarbiyachi, ya'ni ota-ona yollagan shaxs "nafaqat so'z bilan, balki amalda ham bola ruhiga ta'sir ko'rsatmog'i lozim". Ibn Sinoning fikricha, tarbiyada ota-onaning shaxsiy namunasi bola kelajagini belgilab beruvchi omildir. "Bolaning xulqini, – deydi olim, – mu'tadillikda saqlashga alohida e'tibor berish kerak; bunga esa bolaning qattiq g'azablanishidan, qo'rqish, xafalik va uyqusizlikdan saqlash orqali erishiladi".

Bola uchun yoqimli va foydali narsalarni muhayyo qilish, yoqimsiz va befoyda narsalarni esa ko'zidan yo'qotish kerak. Bunday tarbiya, deydi u, bolaning ruhan tetiklashishiga, yoshligidan boshlab, yaxshi xulqli bo'lib o'sishiga zamin bo'ladi. G'azablanish kuchni tug'yonga keltiradi, qayg'u esa uni quritadi, nafaqlik, sustlik bolani bo'shashtirib kasallikka olib keladi. Mutafakkir go'dak tarbiyasi haqida ham bir qancha maslahatlar beradi. Bolaning yangi tug'ilganidan, to bir necha oylik bo'lguncha tarbiyasida nimalarga e'tibor berish kerak? Chaqaloqni havosi toza, harorati o'rta darajadagi uyda uxlatish kerak. Bola uxlaydigan uy soya va qorong'iroq bo'lmog'i lozim, uyga kuchli quyosh nuri tushmasligi kerak. Bola yotganida, uning boshi boshqa a'zolaridan yuqorida turishi kerak, buyin, qo'l-oyoq va umurtqa pog'onasini qiyshaytirib qo'yishdan ehtiyot bo'lishi lozim. Ibn Sino bolani uzoq davom etgan uyqudan keyin

choʻmnltirishni malahat beradi. XI asrning buyuk mutafakkiri Yusuf Xos Hojibning "Qutadgʻu bilig" ("Saodatga boshlovchi bilim") asarining koʻp qismi farzand tarbiyasiga bagʻishlangan. Uning fikricha, farzand koʻrish va unga tarbiya berish har bir inson uchun buyuk baxtdir, ularsiz hayotning maʼnosi yoʻq. Lekin farzandning dunyoga kelishi ota-onaga juda katta masʼuliyat ham yuklaydi, uning uddasidan chiqmoq, har bir ota-ona uchun ham farz, ham qarzdir. Shuning uchun ham Yusuf Xos Hojib tarbiyani bola axloqiy taraqqiyotining asosi deb hisoblagan: "Agar bolaning xulqi yomon boʻlsa, bunda bolaning aybi yoʻq, hamma ayb – otasida". Shuning uchun ham ota-ona, ayniqsa, ota bunga katta eʼtibor bermogʻi lozim. "Qutadgʻu bilig"da oilada muomala odobiga katta eʼtibor berilgan. Undagi asosiy tamoyil – til bilan dil birligidir.

Sharq ijtimoiy fikri va pedagogikasining durdonalaridan biri boʻlgan "Qobusnoma"da ota-onalarning barcha burch va vazifalari belgilab berilgan. "Agar sen, – deydi Kaykovus, – oʻgʻlingni tarbiyalamasang, zamon, sharoit tarbiyalaydi, uni kecha, kunlar tarbiyalaydi". Har bir ota-ona oʻz farzandiga bilim, taʼlim-tarbiya va hunarni meros etib qoldirishi kerak, chunki garbiyadan koʻra yaxshiroq meros yoʻqdir. "Nima eksang shuni oʻrasan" – degan oʻzbek xalqining keng tarqalgan maqolini ishlatib, u oilada bola tarbiyasining quyilishiga ana shu maqol asosida qaralsa, maqsadga muvofiq boʻlishini taʼkidlaydi.

"Qobusnoma"da ilgari surilgan fikrlar mashhur xind eposi "Kalila va Dimna", Nizom ul-Mulkning "Siyosatnoma", Nosir Xisravning "Saodatnoma", Axmad Yugnakiyning "Xibatul haqoyiq", Alisher Navoiyning "Maxbub-ul qulub", "Vaqfiya" kabi asarlari qatorida hozirgi kunda ota-onalar uchun farzandlarni tarbiyalashda muhim qoʻllanma vazifasini oʻtaydi. Buyuk oʻzbek maʼrifatparvari Avloniyning "Tarbiya biz uchun yo hayot, yo mamot, yo najot, yo halokat, yo saodat, yo falokat masalasidir" – degan fikri aynan oiladagi mavjud nosogʻlom farzand, nogiron, yaʼni psixik va rivojlanishida nuqsoni, kamchiligi bor bolalar tarbiyasiga taalluqlidir.

Yetuk shaxsni tarbiyalash pedagogikaning yagona maqsadidir. Shaxs tarbiyasiga atroflicha yondashish obʼyektiv ravishda aqliy, gʻoyaviy, axloqiy, mehnat, nafosat va jismoniy tarbiya birligini, tarbiya jarayonini tashkil etishning yakka, guruhli va ommaviy shakllarini qoʻshib olib borishni taʼminlaydigan pedagogik tizimlarni vujudga keltirishni hamda bu tizimlarga amal qilishni talab etadi. Tarbiya jarayoni shaxsning ijtimoiy qadrlil fazilatlarini shakllantirishga, uning atrofga, odamlarga, oʻziga nisbatan munosabatlari doirasini vujudga keltirishga va kengaytirishga qaratiladi.

FOYDALANILGAN ADABIYOTLAR ROʻYXATI:

1. Shavkat Mirziyoyev "Insonparvarlik, ezgulik va bunyodkorlik – Milliy gʻoyamizning poydevoridir". Toshkent nashriyotlar uyi. 2021.
2. A. Avloniy. "Turkiy guliston yohud axloq". T., "Oʻqituvchi". 1994.
3. Jamoa. Oila pedagogikasi. T., "Aloqachi", 2007.
4. M. Imamova. Oilada bolalarning maʼnaviy axloqiy tarbiyasi – T. "Oʻqituvchi". 1999.
5. Xoshimov Q., Ochil S. Oʻzbek pedagogikasi antologiyasi. – T.: "Oʻqituvchi" nashriyoti, 2010. 424 b.
6. Gʻiyomiddin Nazirov (tuzuvchi). Falsafiy ensiklopedik lugʻat. – T.: Sharq nashriyoti. 2004-yil, 496-bet.
7. Turgʻunov Q., Ruscha-oʻzbekcha psixologik atamalarining izohli lugʻati. – T.: "Oʻqituvchi" nashriyoti, 1975, 195-b.

8. O'zbekiston milliy ensiklopediyasi. 4 ta tom. Toshkent: "O'zbekiston milliy ensiklopediyasi" Davlat ilmiy nashriyoti. 2002. 704-bet.

9. Karimova M., & Tuychieva, R. (2019). The pedagogical basics of training students for professional, moral and educational function. Scientific Bulletin of Namangan State University, 1(10), 311–317.

10. Otajonovna K.M., Bakhodirovna N.M., & Kizi T.R.N. (2021). Pedagogical bases of the organization of methodical work in professional colleges. *Academicia: An International Multidisciplinary Research Journal*, 11(4), 1095–1098.

11. <http://www.kitob.uz>

12. <http://www.innovatsiya.uz>

13. <http://www.fikr.uz>

14. <http://www.arxiv.uz>